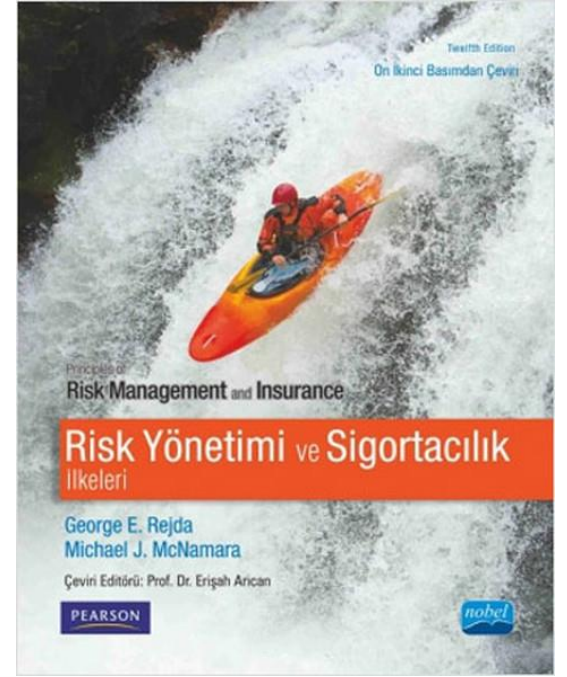
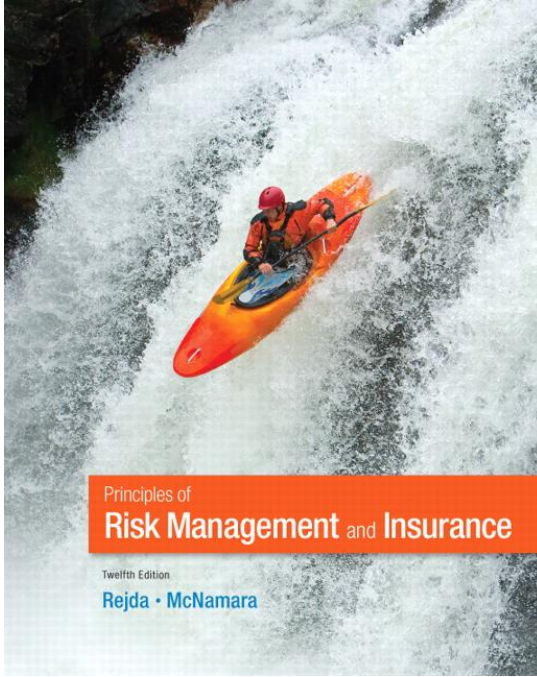

AKT106 – Temel Sigortacılık

Prof.Dr. Fatih TANK
Ankara Üniversitesi
Uygulamalı Bilimler Fakültesi

Temel Sigortacılık - Hafta 1

Bu ders notları hazırlanırken
«Principles of Risk Management and Insurance (G.E. Rejda & M.J. McNamara)»
kitabının çevirisi olan
«Risk Yönetimi ve Sigortacılık İlkeleri (E.Arıcan)»
kitabından yararlanılmıştır.

BÖLÜM 1

Risk ve Riske Karşı Yapılabilecekler

RİSKİN TANIMLARI

Riskin tek bir tanımı yoktur. Ekonomistler, davranış bilimciler, risk kuramcıları, istatistikçiler ve aktüerlerin her birinin kendine özgü bir risk kavramı vardır.

Risk, *bir hasarın meydana gelmesine ilişkin belirsizlik olarak tanımlanır.*

Sigorta sektöründe çalışanlar risk terimini çoğunlukla sigortalanacak mülkü ya da hayatı saptamak üzere farklı bir tarzda kullanır.

RİSKİN TANIMLARI

Risk terimi muğlak ve çok anlamı olduğu için birçok yazar ve kurumsal risk yöneticisi potansiyel hasarları belirtmek amacıyla “hasar olasılığı” terimini kullanırlar. **Hasar olasılığı**, *bir hasarın olası olduğu herhangi bir durumu göstermektedir ve hasarın gerçekleşip gerçekleşmemesinden bağımsızdır.*

Objektif Risk

Objektif risk (risk derecesi olarak da anılır), *gerçekleşen hasarın beklenen hasara itibarla görelî değişkenliği olarak tanımlanır.*

Olasılık sayısı arttıkça objektif risk azalır. *Daha spesifik olarak objektif risk, incelenen olayların sayısının kare köküyle ters orantılı olarak değişir.*

Objektif risk, standart sapma ya da değişkenlik katsayısı gibi bir dağılım ölçüsü kullanılarak istatistiksel olarak hesaplanabilir.

Sübjektif Risk

Sübjektif risk, *bir kişinin zihinsel durumu ya da ruh halini temel alan belirsizlik olarak tanımlanır.*

Sübjektif riskin etkisi bireyden bireye deęişiklik gösterir.

HASAR OLASILIĞI

Hasar olasılığı, risk kavramıyla yakından ilgilidir. **Hasar olasılığı**, *bir olayın gerçekleşme olasılığı olarak tanımlanır*. Risk gibi “olasılığın” da hem objektif hem de sübjektif boyutları vardır.

HASAR OLASILIĞI

Objektif olasılık, *sonsuz sayıda gözlem olduğu ve altta yatan koşullarda herhangi bir değişiklik olmadığı varsayıldığında bir olayın uzun dönemli görelî sıklığına gönderme yapar.*

Sübjektif olasılık, *bir bireyin hasar olasılığı hakkındaki şahsi tahminidir.* Sübjektif olasılık, objektif olasılıkla örtüşmek zorunda değildir.

Hasar Olasılığı İle Objektif Riskin Karşılaştırılması

Hasar olasılığı, bir hasara yol açan bir olayın gerçekleşme olasılığıdır. Objektif risk ise gerçekleşen hasarın beklenen hasara itibarla görelî değişkenliği olarak tanımlanır.

TEHLİKE VE RİZİKO

Tehlike, *hasar nedeni olarak tanımlanmaktadır*. Eğer eviniz yangında zarar görürse burada yangın tehlike, yani hasar nedenidir.

Riziko, *bir hasarın sıklık ya da şiddetini oluşturan ya da artıran durumdur*. Dört tür riziko vardır:

- Fiziksel riziko
- Ahlaki riziko
- Davranışsal riziko (moral riziko)
- Yasal riziko

RİSKİN SINIFLANDIRILMASI

Riski birbirinden farklı birkaç sınıfa ayırmak mümkündür.

- Safi ve spekülatif risk
- Dönüştürülebilen ve dönüştürülemeyen risk
- Kurumsal risk

ÖNEMLİ FERDİ RİSKLER VE TİCARİ RİSKLER

Ferdi riskler, *bir birey ya da aileyi doğrudan etkileyen risklerdir*. Bu riskler, kazanılmış gelirin kaybedilmesi ya da azalması, ekstra masrafların ortaya çıkması ve finansal varlıkların tükenmesi ihtimalini içerir.

ÖNEMLİ FERDİ RİSKLER VE TİCARİ RİSKLER

Büyük ölçekli ekonomik güvensizliğe yol açabilen önemli ferdi riskler şunlardır:

- Vakitsiz ölüm
- Emeklilikte yetersiz gelir
- Hastalık
- İşsizlik

Yanıt Veren Emeklilerin Bildirdiği Toplam Tasarruf ve Yatırımlar (yaşanan ev ve tanımlanmış teminat planlarının değeri dahil değil)

	2002	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1000 dolardan az				% 23	% 27	% 28	% 28
1000 – 9999 dolar arası	% 45	% 32	% 51	17	15	14	19
10,000 – 24,999 dolar arası		13	9	16	14	12	8
25,000 – 49,999 dolar arası	7	10	9	13	11	6	9
50,000 – 99,999 dolar arası	14	11	6	9	6	11	8
100,000 – 249,999 dolar arası	19	20	13	10	15	12	12
250,000 dolar ve üzeri	15	14	12	12	12	17	15

Kaynak: Employee Benefit Research Institute and Mathew Greenwald & Associates, Inc. 2002-2012. Retirement Confidence Surveys.

Mülkiyet Riskleri

Mülkiyet sahibi kişiler **mülkiyet riskleriyle** karşı karşıyadırlar; bu risklerin başlıcaları söz konusu mülkiyetin çeşitli nedenlerden dolayı hasar görmesi ya da kaybedilmesi riskleridir.

Mülkiyet Riskleri

Doğrudan hasar, *mülkiyetin fiziksel olarak hasar görmesi, tahrip olması ya da çalınmasından kaynaklanan finansal zarar olarak tanımlanır.*

Dolaylı hasar, *doğrudan bir fiziksel hasar ya da hırsızlık zararı yüzünden dolaylı olarak ortaya çıkan finansal zarar olarak tanımlanır.*

Sorumluluk Riskleri

Sorumluluk riskleri, çoğu kişinin yüz yüze kaldığı bir diğer önemli safi risk türüdür.

Sorumluluk risklerinin son derece önemli olmasının birkaç nedeni vardır. *Birincisi, zararın miktarına oranlanacak herhangi bir maksimum üst limit mevcut değildir. İkincisi, mahkeme kararının uygulanmasını sağlamak üzere gelirinize ve finansal varlıklarınıza ipotek konulabilir.*

Ticari Riskler

Ticari firmalar da zararın gerçekleşmesi durumunda firmanın finansal olarak belini bukebilecek ya da iflasına yol açacak çok çeşitli safi risklerle karşılaşabilir.

Bu riskler (1) mülkiyet riskleri, (2) sorumluluk riskleri, (3) ticari kazancın kaybedilmesi ve (4) diğer risklerden oluřur.

RİSKİN TOPLUMA GETİRDİĞİ YÜK

Riskin mevcudiyeti, istenmeyen birtakım toplumsal ve ekonomik etkilere neden olabilir. Risk toplum üzerine üç ana yük bindirir:

- Acil durum fonunun arttırılması gerekir.
- Toplum, belli bazı mal ve hizmetlerden mahrum kalır.
- Endişe ve korku hissedilir.

RİSKİN YÖNETİLMESİNE YÖNELİK TEKNİKLER

Risk kontrolü, zararların sıklık ya da şiddetini azaltan teknikleri anlatır.

Risk finansmanı ise, zararların fonlanmasını öngören teknikleri içerir.

Risk Kontrolü

Önde gelen risk kontrolü teknikleri şunlardır:

- Kaçınma
- Hasarı önleme
- Hasarı azaltma

Risk Finansmanı

Önde gelen risk finansmanı teknikleri şunlardır:

- Üzerinde tutma
- Sigorta dışına aktarma
- Sigorta

UYGULAMA SORULARI

1. İki farklı kamyon filosu için hasar olasılığının yüzde 3 olduğunu varsayalım. Her iki filo için hasar olasılığı aynı iken objektif riskin nasıl farklı olabileceğini açıklayın.
2. Andrew'in suç oranlarının yüksek olduğu bir bölgede bir silah dükkanı vardır. Mağazada güvenlik kamerası sistemi yoktur. Soygun ve hırsızlık sigortasının yüksek maliyetli olması yüzünden dükkanın karı son derece düşüktür. Bir risk yönetimi danışmanı, soygun ve hırsızlık olasılığıyla başa çıkmada sigortadan başka kullanılabilecek birkaç yöntemle işaret ediyor. Soygun ve hırsızlık olasılığıyla başa çıkmada sigorta dışı kullanılabilecek iki yöntemi belirtin ve açıklayın.

BÖLÜM 2

Sigorta ve Riziko

SİGORTANIN TANIMI

Sigortanın tek bir tanımı yoktur. Sigorta; hukuk, ekonomi, tarih, aktüeryal bilim, risk teorisi ve sosyoloji gibi birtakım disiplinlerin bakış açılarından tanımlanabilir.

Amerikan Risk ve Sigorta Birliğinin Sigorta Terminolojisi Komisyonu (The Commission on Insurance Terminology of the American Risk and Insurance Association) özenli bir çalışma yaparak sigortayı şöyle tanımlamıştır. **Sigorta**, *beklenmedik hasarlar konusunda sigortalıları tazmin etmeyi, bu hasarların gerçekleşmesi halinde başka parasal faydaları sağlamayı ya da riziko ile ilişkili hizmetler sunmayı kabul eden sigorta şirketlerine rizikoların transferi yoluyla bu hasarların havuzlanmasıdır.*

SİGORTANIN TEMEL ÖZELLİKLERİ

Önceki kısımda yapılan tanıma göre bir sigorta planı ya da düzenlemesi tipik olarak aşağıdaki özelliklere sahip olacaktır.

- Hasarların havuzlanması
- Beklenmedik hasarların ödenmesi
- Risk transferi
- Tazminat ödeme

İDEAL OLARAK SİGORTA EDİLEBİLİR RİZİKONUN ÖZELLİKLERİ

Özel sigorta şirketleri genelde sadece safi riskleri sigortalarlar. Ancak bazı safi risklerin özel olarak sigortalanması mümkün değildir. Özel sigorta şirketlerinin bakış açısına göre sigortalanabilir rizikonun ideal olarak birtakım özellikleri olmalıdır. İdeal olarak **sigortalanabilir rizikonun** başlıca altı özelliği vardır:

İDEAL OLARAK SİGORTA EDİLEBİLİR RİZİKONUN ÖZELLİKLERİ

- Çok sayıda olasılık birimi bulunmalıdır.
- Hasar rastlantısal olmalı ve kasti olmamalıdır.
- Hasar, belirlenebilir ve ölçülebilir olmalıdır.
- Hasar, katastrofik (felaket boyutunda) olmamalıdır.
- Hasar olasılığı hesaplanabilir olmalıdır.
- Prim ekonomik olarak ödenebilir olmalıdır

İKİ UYGULAMA: YANGIN VE İŞSİZLİK RİSKLERİ

Sigortalanabilir rizikonun özelliklerini belirli bir riske uygulayabilerseniz bu özellikleri daha iyi anlayabilirsiniz.

Şimdi işsizlik riskini ele alalım. İşsizlik riski, sigortalanabilir rizikonun ideal koşullarını ne oranda karşılar?

Sigortalanabilir Riziko Olarak Yangın Riski

<i>Koşullar</i>	<i>Yangın riski koşulları yerine getiriyormu?</i>
1. Çok sayıda olasılık birimi	Evet. Çok sayıda olasılık birimi mevcuttur.
2. Rastlantısal ve kasti olmayan hasar	Evet. Kundakçılık hariç çoğu yangın hasarları rastlantısal olup, kasti değildir.
3. Belirlenebilir ve ölçülebilir hasar	Evet. Ödenecek tutar konusunda anlaşmazlık çıkarsa mal sigortası poliçesinde ihtilafların çözülmesine ilişkin hükümler vardır.
4. Hasarın katastrofik olmaması	Evet. Geçmişte felaket boyutunda yangınlar çıkmış olmakla beraber normalde tüm olasılık birimleri aynı anda yanmaz.
5. Hesaplanabilir hasar olasılığı	Evet. Yangın olasılığı hesaplanabilir ve yangının neden olacağı hasarın ortalama şiddeti önceden tahmin edilebilir.
6. Ekonomik olarak ödenebilir prim	Evet. Yangın sigortasının her 100 \$'lık teminat için primi nispeten düşüktür.

Sigortalanabilir Riziko Olarak İşsizlik Riski

<i>Koşullar</i>	<i>İşsizlik riski koşulları yerine getiriyor mu?</i>
1. Çok sayıda olasılık birimi	Tam anlamıyla değil. Çok sayıda çalışan vardır, ama farklı işsizlik ve çalışma türleri olduğu için işsizliğin tahmin edilmesi çoğunlukla güçtür.
2. Rastlantısal ve kasti olmayan hasar	Her zaman değil. Bazen işsizlik, bireylerin gönüllü olarak çalışmayı bırakmalarından kaynaklanır.
3. Belirlenebilir ve ölçülebilir hasar	Tam anlamıyla değil. İşsizlik seviyesi belirlenebilir, ancak hasarın ölçülmesi zor olabilir. İşsizlik çoğunlukla istenmeyerek maruz kalınan bir durumdur; işverenlerin işçileri işten çıkarmaları sonucunda ya da geçici işlerin sona ermesi sonucu ortaya çıkar. Ancak bazen işsizlik gönüllüdür; işçiler daha yüksek maaş kazanmak amacıyla ya da kariyer değişikliği, ailevi nedenler, başka bir eyalete taşınma ya da başka nedenlerle gönüllü olarak işlerini değiştirebilir.
4. Hasarın katastrofik olmaması	Hayır. Ulusal çaptaki ciddi bir durgunluk ya da bir şehirdeki yerel iş ortamının durgunluk sergilemesi katastrofik hasara neden olabilir.
5. Hesaplanabilir hasar olasılığı	Tam anlamıyla değil. Belirli mesleklerdeki farklı işsizlik türleri, aktüerlerin hasar olasılığını doğru olarak hesaplamasını zorlaştırır.
6. Ekonomik olarak ödenebilir prim	Tam anlamıyla değil. Zararına seçim, ahlaki riziko, poliçe tasarımı ve katastrofik hasar potansiyeli, sigortanın fiyatını astronomik yapabilir. Bununla birlikte işsizliğin gönüllü olmadığı ve hasar ödemelerinin nispeten küçük olduğu (söz gelimi hayat sigortası primlerinden altı ay feragat edilmesi ya da kredi kartı asgari ödemelerinin sınırlı bir süre boyunca karşılanması) bazı durumlarda işsizlere teminat sağlayan ödemeler yapılmaktadır.

TERS SEÇİM VE SİGORTA

Sigorta satıldığı zaman sigorta şirketlerinin ters seçim sorunuyla başa çıkması gerekir. **Ters seçim**, *ortalamanın üzerinde hasar olasılığına sahip kişilerin standart (ortalama) fiyatlardan sigorta edinme eğilimidir; bu da underwriting yoluyla kontrol altına alınmazsa beklenenden daha yüksek hasara neden olacaktır.*

TERS SEÇİM VE SİGORTA

Ters seçim, dikkatli underwriting (sigorta kabul) yoluyla kontrol edilebilir. **Underwriting**, *sigortalanmak için başvuruları seçip sınıflandırma sürecine gönderme yapmaktadır.*

Ters seçimi kontrol amacıyla poliçe hükümlerinden de yararlanılabilir. Buna örnek olarak hayat sigortasındaki intihar klozu ve “Obamacare” olarak da bilinen Ekonomik Bakım Yasasından önce bireysel tıbbi harcama poliçelerinde bulunan önceki sağlık durumu klozu verilebilir.

SİGORTA İLE KUMARIN KARŞILAŞTIRILMASI

Sigorta genelde kumarla karıştırılmaktadır. Ama ikisi arasında önemli farklılıklar vardır. *Birincisi kumar yeni bir spekülatif riziko oluştururken sigorta halihazırda mevcut olan safi riskle başa çıkmaya yönelik bir tekniktir.*

İkincisi, kumarın toplumsal açısından kısır sonuçları vardır, çünkü kazananın kazancı kaybedenin kaybından kaynaklanır.

SİGORTA İLE RİSKTEN KORUNMANIN KARŞILAŞTIRILMASI

Sigorta sözleşmesi ise rizikodan korunmayla aynı şey değildir. Sözleşme yoluyla riskin transfer edilmesi ve herhangi bir yeni riziko oluşturmaması açısından aralarında benzerlikler olmakla birlikte bu iki tekniğin aralarında büyük farklılıklar vardır. *Öncelikle sigorta tipik olarak safi risklerin transferini içerir, çünkü sigortalanabilir rizikonun özelliklerini genelde safi riskler karşılar.*

SİGORTA TÜRLERİ

Sigorta özel sigorta ve devlet sigortası olarak sınıflandırılabilir. Özel sigorta; hayat ve sağlık sigortası ve mal ve sorumluluk sigortasını içerir. Devlet sigortası ise sosyal sigorta programları ve diğer devlet sigorta planlarını kapsar.

Özel Sigorta

Hayat Sigortaları 2010 yılının sonu itibariyle Birleşik Devletler'de faaliyet gösteren 917 hayat sigorta şirketi vardı. Bu rakam, 1988 yılının tavan değeri olan 2343'ten azalarak bu duruma gelmişti. Bu düşüşün nedeni, işletme maliyetlerini ve genel yönetim giderlerini azaltma ve verimliliği arttırmaya yönelik birleşmeler ve konsolidasyonlardır.

Özel Sigorta

Sağlık Sigortası Önceki kısımda anlatılan birçok hayat sigorta şirketi aynı zamanda birtakım bireysel ya da grup sağlık sigortası planları satsa da sağlık sigorta sektörü son derece uzmanlaşmıştır ve nispeten az sayıda sigorta şirketinin kontrolü altındadır. Günümüzde satılan bireysel ve grup sağlık sigortası planlarının çoğu, yaklaşık 35 sağlık sigorta şirketi tarafından satılmaktadır.

Özel Sigorta

Mal ve Sorumluluk Sigortası 2010 yılında Birleşik Devletlerde 2,689 mal ve sorumluluk sigorta şirketi vardı.6 **Mal sigortası**; yangın, yıldırım, fırtına ve hortum gibi çeşitli tehlikelerin taşınmaz ya da kişisel mallarda neden olduğu hasar ya da hasara karşı mal sahiplerini teminat altına alır. **Sorumluluk sigortaları**, sigortalının, başkalarının malına verilen zarar- dan ya da başkalarının bedensel yaralanmasına yol açmaktan kaynaklanan yasal sorumluluğunu kapsar; yasal savunma masrafları da ödenir.

Mal ve Kaza Sigortası Teminatları

1. Bireysel sigortalar
 - Özel yolcu araç sigortası
 - Konut sahibi sigortası
 - Ferdi şemsiye sorumluluk sigortası
 - Deprem sigortası
 - Su baskını sigortası
 2. Ticari sigortalar
 - Yangın ve ilgili diğer branşlar sigortası
 - Ticari çoklu riziko sigortası
 - Genel sorumluluk sigortası
 - Ürün sorumluluğu sigortası
 - İşçi tazminatı sigortası
 - Ticari araç sigortası
 - Kaza ve sağlık sigortası
 - İç sular ve açık deniz sigortası
 - Profesyonel sorumluluk sigortası
 - Yönetici ve yetkililer için sorumluluk sigortası
 - Buhar kazanı ve makine sigortası (aynı zamanda mekanik arıza, ekipman arızası ya da sistem arızası teminatı olarak da bilinir)
 - Sadakat senetleri ve kefalet senetleri
 - Suç sigortası
 - Diğer teminatlar
-

Devlet Sigortası

Günümüzde çok sayıda devlet sigortası programı yürürlüktedir. Devlet sigortası, sosyal sigorta programları ve diğer devlet sigortası planları olarak ikiye ayrılabilir.

Sosyal Sigorta Sosyal sigorta programları, diğer devlet sigortası planlarından farklı özellikleri olan devlet sigortası programlarıdır.

Diğer Devlet Sigortası Programları Diğer devlet sigortası programları hem federal hem de eyalet düzeyinde mevcuttur.

SİGORTANIN TOPLUMA SAĞLADIĞI TEMİNATLAR

Sigortanın önde gelen toplumsal ve ekonomik teminatları şunları içerir:

- Hasara karşı güvence sağlama
- Endişe ve korkuların azaltılması
- Yatırım fonlarına kaynak
- Hasarı önleme
- Krediyi yükseltme

SİGORTANIN TOPLUMA MALİYETLERİ

Sigorta sektörünün topluma ciddi boyutlarda toplumsal ve ekonomik faydaları olmakla birlikte sigortanın toplumsal maliyetlerinin de olduğu unutulmamalıdır. Sigortanın başlıca toplumsal maliyetleri şunlardır:

- İş yapma maliyeti
- Hileli hasar talepleri
- Abartılmış hasar talepleri

Sigorta Dolandırıcılığı Utanç Listesi

Sigorta Dolandırıcılığına Karşı Koalisyon her yıl şok edici, arsızca ve acımasızca yapılan sigorta sahtekarlıklarını gösteren bir liste oluşturmaktadır. Aşağıda bu sarsıcı örneklerden bazıları özetlenmiştir:

- **Kötü niyetli yaşlılar.** İki yaşlı kadın Los Angeles'ta iki evsiz adamı arkadaş edinip kendilerini lehtar olarak göstererek adamların üzerine 3 milyon dolarlık hayat sigortası yaptırdı. Helen Golay ve Olga Rutterschmidt daha sonra iki adamı arabayla ezdirip öldürttü. İki kadın tahliyesiz ömür boyu hapis cezası aldı

- **Hayat sigortası için sokakta yaşayan insanları öldürme.** Richard James aslen Guyanalı Amerikalı bir hayat sigortası acentesi idi. New York bölgesindeki sokakta yaşayan Guyanalılar üzerine hileli hayat sigorta poliçeleri yaptırdı. Sonra bu kişileri öldürtüp tazminatları aldı. Bu şekilde dört kişiyi öldürtüp 1 milyon dolardan fazla paraya el koydu. James ve ona yardım eden bir kişi ömür boyu hapse mahkum oldu.

